Рецензія

на дисертацію Ольшевського Івана Петровича на тему «Конституційно-правове забезпечення права на освіту в умовах воєнного стану», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 081 – «Право» (08 – «Право»)

Актуальність теми дисертаційної роботи обумовлена розв'язаною в 2014 році РФ війною, яка поставила перед Україною низку викликів в гуманітарній сфері, в тому числі в освіті. Так, на окупованій Росією території України здійснюється тотальне винищення україномовного простору та середовища. Втім, незважаючи на таку складну ситуацію, за даними Міносвіти на тимчасово окупованих територіях України серед 600 тисяч дітей шкільного віку приблизно 7 % навчаються в українських школах онлайн, а впродовж 2023–2025 років до українських університетів через освітні центри щороку вступало близько 10 –11 тисяч. Вказані обставини вимагають від Української держави вироблення стратегії щодо дітей, які прибувають на підконтрольну Україні територію з окупованої РФ території України або з території РФ, з метою повноцінної реалізації ними права на освіту.

Значущість теми дослідження також пов'язана з необхідністю переосмислення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами. Кричущою також є проблема майнової диференціації між батьками дітей, внаслідок чого унеможливлюється рівність між дітьми при здобутті повної загальної середньої освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Подані у дисертації Ольшевського І.П. наукові висновки виглядають цілісно та узгоджено між собою. Вперше розроблено модель нормативно-

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 130-2/24
«16» 04 2026 р.

правового забезпечення права на освіту дітей, які не володіють державною мовою або володіють нею на не достатньому для здобуття освіти рівні, в умовах війни, а також права на освіту дітей з особливими освітніми потребами.

Аргументованою видається думка щодо взаємозв'язку освіти і людської гідності, а також людської гідності, конституційного права кожного на освіту та позитивних обов'язків держави в умовах конфлікту та тимчасової окупації.

Вперше у вітчизняних юридичних дослідженнях розкрито сутність принципу належної дбайливості та охарактеризувати його роль у забезпеченні конституційного права кожного на освіту.

Проаналізовано інститут приватного репетиторства, який носить масовий характер і свідчить про нерівність у доступі до якісних освітніх послуг. В результаті аналізу зарубіжного досвіду встановлено, що ефективними є моделі, де держава фінансує додаткові освітні послуги через школи або акредитованих операторів, а не через пряме відшкодування витрат на репетиторів батькам. Запропоновано напрямки вдосконалення Закону України «Про загальну середню освіту».

Достовірність і новизна наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Усі основні наукові положення базуються на аналізі Конституції України та чинного законодавства. В дисертаційному дослідженні використано практику Європейського суду з прав людини, в тому числі щодо доступу до освіти залежно від рівня знання мови, якою така освіта надається.

Достовірність положень, висновків та рекомендацій, сформульованих в дисертації підтверджується обраними методами дослідження. Використання методу аналізу і синтезу дало можливість сформулювати авторські визначення понять (об'єктивного права кожного на освіту, суб'єктивного права кожного на освіту та ін.) (розділ 1). За допомогою формально логічного методу проведено аналіз взаємозв'язку людської гідності і права кожного на освіту, освіти і національної безпеки держави, соціальної стійкості (розділ 1). Застосування логіко-семантичного методу забезпечило уточнення юридичних дефініцій, що використовуються у дослідженні (розділи 1–2). Формально-логічний метод став

підґрунтям і для критичного аналізу національного законодавства, яке регулює право на освіту (розділи 1-2). Для дослідження фактичної реалізації конституційного права кожного на освіту в умовах війни застосовано структурно-логічний метод (розділи 1–2).

На підставі виявлених недоліків правового регулювання запропоновано рекомендації щодо вдосконалення статті 53 Конституції України та чинного законодавства України в сфері освіти.

Наукова новизна представлених наукових положень.

В дисертаційні роботі вперше у вітчизняній науці конституційного права запропоновано модель мовної підтримки для дітей, які перебували або перебувають в окупації на підконтрольних росії територіях України, були вивезені з окупованих росією територій України на територію росії, внутрішньо переміщених осіб - дітей, які виховувались в умовах системної русифікації.

Також Ольшевським І.П. аргументовано, що законодавство України, яке регулює суспільні відносини, що виникають при забезпеченні права на освіту осіб з особливими освітніми потребами має декларативний характер і фрагментарно регулює питання створення спеціальних класів, наслідком чого є свавільне обмеження права на освіту осіб з особливими освітніми потребами; відсутня належна мотивація кваліфікованих вчителів надавати освітні послуги особам з особливими освітніми потребами, асистентів вчителів та асистентів дитини з надання послуг таким дітям, відсутні адаптовані програми для дітей з особливими освітніми потребами, релевантні освітнім потребам таких дітей; фрагментарним є регулювання індивідуальних навчальних маршрутів; недостатнім є фінансове та організаційне забезпечення освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами; відсутній системний контроль та моніторинг якості освітніх послуг, що надаються дітям з особливими освітніми потребами.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні, є достовірними, науково обґрунтованими та такими, що характеризуються високим рівнем новизни,

відповідають сучасному стану розвитку науки конституційного права України та можуть бути використані у науковій, освітній і правотворчій діяльності.

Дискусійні положення та зауваження.

1. В межах роботи багато уваги зосереджено на принципах, які безпосередньо є основою для реалізації права на освіту. Зокрема, згадуються принцип найкращих інтересів дитини, принцип належної дбайливості, принцип автономії освіти, принцип академічної доброчесності, принцип безперервності освіти, принцип загальності, безоплатності і обов'язковості базової освіти, принцип свободи батьківського вибору. Водночас в роботі не визначена правова природа цих принципів та їх ієрархія між собою. Мається на увазі, які з цих принципів прямо сформульовані в нормах права, а які імпліцитно (тобто ті, які можна вивести з системи норм шляхом тлумачення). Оскільки всі вказані принципи є функціональними, варто було б визначити детальніше на реалізація яких саме загальних принципів права та безпосередньо конституційних принципів вони спрямовані та які з них фактично деталізують в межах конкретного суб'єктивного права.

2. В роботі також можна було б висвітлити проблематику зловживання правом особами, які реалізовують право на освіту всупереч меті, заради якої воно надається. Так, на початку повномасштабного вторгнення спостерігалася ситуація, коли право на освіту намагалися реалізовувати особи з метою уникнення мобілізації, а не з ціллю свого всебічного розвитку.

3. Окремо можна було також дослідити питання місця права на освіту в системі культурних прав людини, а також спробувати сформувати, які обов'язки покладаються на особу внаслідок реалізації нею права на освіту, яке завжди забезпечуються активною участю держави.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Ольшевського Івана Петровича на тему **«Конституційно-правове забезпечення права на освіту в умовах воєнного стану»** є самостійною, завершеною науковою роботою, яка містить нові наукові

результати. Обґрунтування актуальності обраної теми дисертації, постановка мети та завдань, обґрунтованість та аргументованість наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна отриманих результатів дослідження, їх апробація свідчать про повноцінне виконання поставленого наукового завдання.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Ольшевського Івана Петровича на тему **«Конституційно-правове забезпечення права на освіту в умовах воєнного стану»** відповідає вимогам, закріпленим у Наказі Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 року) та постанові Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Ольшевський Іван Петрович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

РЕЦЕНЗЕНТ:
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного
права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка **Олександр МОСКАЛЮК**

Підпис. засвідчую
Вчений секретар НДЧ
КАРАУЛЬНА Н. В.
16.04.2026 р.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 130 н/г
«16» 04 2026 р.